

دانشگاه صنعتی شریف دانشکده مهندسی برق

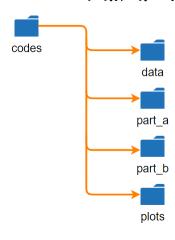
پروژه پایانی درس یادگیری آماری

نیمسال دوم تحصیلی ۰۱-۰۲

نکات مهم

لطفا به هنگام انجام پروژه و آماده سازی نتایج به موارد زیر توجه نمایید.

- گزارش پروژه باید به صورت کامل و با تمام جزئیات نوشته شود. در گزارش خود، بخشها و زیربخشهای مربوط به هر بخش را به صورت جداگانه بیاورید.
 - کدها خوانا و مرتب نوشته شده و تا حد امکان کامنت گذاری شوند.
- کدها بدون ایراد اجرا شده و خروجیهای مطلوب را تولید نمایند. بدیهی است در صورتی که کد دارای ایراد بوده و اجرا نشود، نمرهی آن بخش به دانشجو تعلق نمی گیرد.
- در انجام پروژه مشورت مجاز است ولی بدیهی است در صورت مشاهدهٔ هرگونه تشابه غیر معمول بین کدها و یا نتایج، طرفین نمرهٔ صفر از پروژه دریافت خواهند کرد.
- لطفا هرگونه ابهام و یا سؤال را در سامانه CW مطرح نمایید تا سایر دانشجویانی که سوالی مشابه دارند نیز به پاسخها دسترسی داشته باشند.
- در پایان تمامی مستندات لازم را در یک فایل zip قرار دهید. نام فایل باید به صورت zip قرار دهید. باشد. در داخل فایل zip باشد. در داخل فایل zip باشد یک پوشه به همین نام وجود داشته باشد.
 - ساختار پوشه starter_code که به همراه صورت پروژه ارائه شده است، به صورت زیر می باشد.

شكل ١- ساختار فايلها

در مورد این ساختار نکات زیر را در نظر بگیرید:

- با توجه به اینکه نتایج کدها به صورت اتوماتیک تولید میشوند، از هر گونه تغییر در ساختار پوشهها و فایلها خودداری نمایید.
- \circ اطلاعات خود را در تابع () $\mathsf{student_information}$ در فایل $\mathsf{part_a/_init_.py}$ وارد نمایید.
- o محتویات فایل test.py را تغییر ندهید! با اجرای این فایل، فایلهای مربوط به هر بخش از فاز اول به صورت خودکار اجرا شده و نتایج تولید شده در یک فایل pkl. ذخیره خواهد شد. از آنجاییکه از این فایل برای بررسی

کدهایتان استفاده خواهد شد، قبل از ارسال نهایی، با اجرای این فایل از دریافت خروجی صحیح اطمینان حاصل نمایید.

- o دادهای مورد نیاز در پوشه data قرار داده شدهاند. در مورد جزییات دادهها در ادامه توضیح داده خواهد شد.
- در پوشه part_a، کدهای اولیه و راهنما برای هر بخش داده شده است. کدهای خود را تنها در بخشهای مشخص شده وارد نمایید و با توجه به خروجیهایی که از توابع موردانتظار است، متغیرهای لازم را تعریف و یا مقداردهی کنید. برای مثال تابع زیر مقدار دقت (acc) را برمی گرداند. برای همین لازم است تا مقدار دقت را پس از محاسبه (به طور مثال بوسیله کدهای موجود در فایل (utils.py) در متغیر acc ذخیره کنید تا توسط تابع قابل باز گرداندن باشد.

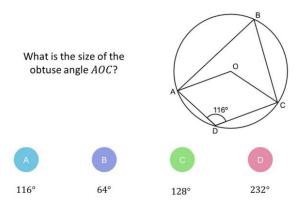
شکل ۲- نمونه از ساختار توابع داده شده

- o در انتهای هر فایل یک دیکشنری *results = {} وجود دارد. لازم است تا مواردی که در این دیکشنری خواسته شده است را فراهم نمایید.
- o در مورد رسم پلاتها، در کد نهایی که تحویل میدهید، همه دستورهای نمایش نمودارها مانند ()plt.show را با دستورهای ذخیره تصویر مانند ()plt.save جایگزین نمایید و پلات های هر بخش را در پوشه مربوط به آن در مسیر plots/ ذخیره نمایید.
- o در تمامی فایلها، برای آنکه نتایج بدست آمده قابلیت باز تولید داشته باشند، حتما seed ها با مقدار 42 ست نمایید.
- جهت اجرای صحیح کدها، یک فایل requirements.txt در پوشه اصلی قرار داده شده است. در ابتدا با استفاده
 از دستور زیر نسخههای ذکر شده در این فایل را نصب نمایید.

pip install -r requirements.txt

تعريف مسئله

سرویسهای آموزش آنلاین مانند "Khan Academy و Coursera امکان دسترسی به آموزش با کیفیت برای یک جمعیت گسترده را فراهم کردهاند. در این پلتفرمها، دانش آموزان با تماشای سخنرانی، مطالعه مواد درسی و گفتگو با مربیان در یک انجمن، می توانند مفاهیم جدید را یاد بگیرند. با این حال، یک معضل در این پلتفرمهای آنلاین این است که سنجش درک دانش آموزان از مواد درسی سخت است. برای مقابله با این مشکل، بسیاری از پلتفرمهای آموزش آنلاین شامل یک بخش ارزیابی هستند تا اطمینان حاصل شود که دانش آموزان موضوعات اصلی را به خوبی فرا گرفتهاند. بخش ارزیابی معمولاً شامل سوالات تشخیصی است، که هر کدام یک سوال چندگزینه با یک پاسخ صحیح است. سوال تشخیصی به گونهای طراحی شده است که هر یک از پاسخهای نادرست، یک درک اشتباه از موضوع را برجسته می کند. نمونهای از یک سوال تشخیصی در شکل ۳ نشان داده شده است. زمانی که دانش آموزان به درستی به سوال تشخیصی پاسخ نمی دهند، این نشان می دهد که ماهیت اشتباهشان چیست و با درک این اشتباهها، پلتفرم می تواند راهنماییهای سوال تشخیصی پاسخ نمی دهد و به حل آنها کمک کند.

شکل ۳- نمونهای از یک سوال تشخیصی

در این پروژه، الگوریتمهای یادگیری ماشین برای پیشبینی آنکه یک دانش آموز به سوال تشخیصی خاصی پاسخ درست خواهد داد یا خیر، استفاده خواهند شد. این پیشبینی بر اساس پاسخهای قبلی آن دانش آموز به سوالات دیگر و پاسخ دیگر دانش آموزان خواهد بود. پیشبینی درستی پاسخ هر دانش آموز به سوالات تشخیصی ای که هنوز ندیده است، به تخمین سطح توانایی دانش آموز برای ساخت یک پلتفرم آموزشی شخصی سازی شده کمک می کند. علاوه بر این، این پیشبینیها پایه ای برای بسیاری از وظایف سفارشی پیشرفته را فراهم می کنند. به عنوان مثال، با استفاده از پیشبینی صحت، پلتفرمهای آنلاین می توانند به طور خود کار مجموعه ای از سوالات تشخیصی مناسب با سطح دشواری مناسبی که با پسزمینه و وضعیت یادگیری دانش آموز سازگار است، به او پیشنهاد دهند.

شما در ابتدا به پیاده سازی الگوریتمهای یادگیری ماشینی که در این درس آموخته اید، خواهید پرداخت. سپس عملکرد الگوریتمهای مختلف را مقایسه و مزایا و معایب آنها را تحلیل خواهید کرد. در مرحله بعدی، الگوریتمهای موجود را باید به گونه ای تغییر دهید که

¹ Khanacademy.org

² Coursera.org

پیش بینی پاسخ دانش آموزان را با دقت بیشتری انجام دهد. در نهایت، تغییرات اعمالی خود را با بررسی نتایج دقت بر روی دادههای بررسی و گزارش خواهید نمود.

برای بررسی عملکرد سیستم یادگیری لازم است تا از معیار دقت پیشبینی که در رابطه زیر آورده شده است، استفاده نمایید. اگرچه علاوه بر معیار ذکر شده، می توانید از معیارهای دیگری که فکر می کنید دیدگاه دیگری به تحلیل سیستم یادگیری اضافه می کنند، استفاده نمایید.

$Prediction Accuracy = \frac{\text{the number of correct predictions}}{\text{the number of total predictions}}$

توضيح دادهها

ما پاسخهای ۵۴۲ دانش آموز به ۱۷۷۴ سوال تشخیصی از مجموعه دادههای ارائه شده توسط Eedi³ را نمونهبرداری کردهایم. Eedi کی پاتفرم آموزشی آنلاین است که در حال حاضر در بسیاری از مدارس استفاده می شود. این پاتفرم سوالات تشخیصی ریاضی را به دانش آموزان ابتدایی شتا دبیرستان (بین ۷ و ۱۸ سال) ارائه می دهد. مجموعه دادههای انتخاب شده در پوشه data قرار داده شده است.

دادههای اصلی

شما برای آموزش مدلهای خود از داده train_data.csv استفاده خواهید نمود. همچنین لازم است تا برای انتخاب مدل و ارزیابی آنها از داده valid_data.csv استفاده نمایید. این دادگان دارای سه ستون اصلی میباشند:

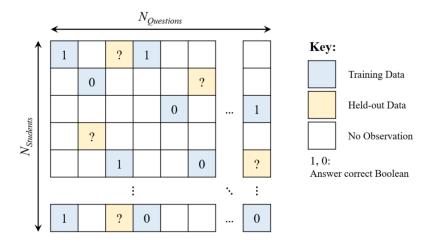
- question_id: شماره سوال پاسخ داده شده (شروع از صفر)
- user_id: شماره مربوط به دانش آموزی که سوال را پاسخ داده است (شروع از صفر)
- is_correct: یک شاخص باینری که مشخص می کند آیا پاسخ دانش آموز به سوال درست بوده است یا خیر (صفر: پاسخ اشتباه، یک: یاسخ درست)

همچنین در پوشه دادهها، یک ماتریس تنک^۴، train_sparse.npz قرار داده شده است که هر سطر آن متناظر با یک train_sparse میباشد. شکل ۴ نمونه ای از ماتریس تنک را نشان میدهد. برچسبهای هر خانه متناظر با آدرس (user_id, question_id) به صورت زیر تعریف می شوند:

- 1: پاسخ دانش آموز user_id به سوال question_id صحیح بوده است.
- و: پاسخ دانش آموز user_id به سوال question_id اشتباه بوده است.
- user_id دانش آموز user_id به سوال question_id پاسخی نداده است و یا به عنوان داده ارزیابی، از دادگان آموزشی کنار گذاشته شده است.

³ https://eedi.com/

⁴ Sparse matrix

شکل ۴- کلیت ماتریس تنک داده شده

Question Metadata

فایل question_meta.csv شامل اطلاعات مربوط به سوالات می باشد. این فایل دارای ستون های اصلی زیر است:

- question_id: شماره سوال پاسخ داده شده (شروع از صفر)
- subject_id: شماره مباحثی که سوال، آنها را کاور می کند. این مباحث از بین موضوعات موجود در علم ریاضیات است که در اطلاعات آن در فایل subject_meta.csv آمده است.

Student Metadata

اطلاعات مربوط به دانش آموزان در فایل student_meta.csv آمده است. این فایل دارای ستونهای اصلی زیر است:

- user_id: شماره مربوط به دانش آموزی که سوال را پاسخ داده است (شروع از صفر)
 - gender: جنسیت دانش آموز (1: خانم، 2: آقا، 0: نامشخص)
 - date_of_birth: تاریخ تولد
 - premium_pupil: اطلاعات مربوط به بورسیه تحصیلی دانش آموز

فاز اول (۷۰ امتیاز)

در این بخش به پیادهسازی چندین الگوریتم یادگیری ماشین بر روی دادهها برای پیشبینی اینکه آیا دانشآموز به سوال تشخیصی پاسخ درستی خواهد داد یا خیر، میپردازیم. در این قسمت تنها از دادههای اصلی (valid_data.csv ،train_data.csv) استفاده خواهید نمود. همچنین شما می توانید از توابع کمکی که در فایل قرده شده است، برای بارگذاری دادهها و ارزیابی مدل خود استفاده نمایید. در هر بخش در ابتدا فایل پایتون مربوطه معرفی شده است که لازم است تا کدهای مربوط به پیادهسازی آن الگوریتم در آن نوشته شوند.

الگوريتم k-Nearest Neighbor الگوريتم

فایل پایتون مربوطه: codes/knn.py

دراین قسمت میخواهیم با استفاده از الگوریتم k-Nearest Neighbor، سوالاتی که دانش آموزان به آن پاسخ ندادهاند (در ماتریس تنک، مقدار NaN دارند) را پیش بینی کنیم. برای این منظور میخواهیم از پاسخهای دیگر دانش آموزان برای پیش بینی اینکه آیا دانش آموز خاص می تواند به برخی سوالات تشخیصی پاسخ درست بدهد، استفاده نماییم. روند کار به این صورت است که با دادن یک دانش آموز، الگوریتم kNN، نزدیک ترین دانش آموز که به سوالات دیگر پاسخهای مشابهی داده باشد، را پیدا می کند و با توجه به درستی پاسخ نزدیک ترین دانش آموز، صحت پاسخ دانش آموز موردنظر را پیش بینی می کند.

فرضیه اصلیای که در اینجا در نظر گرفتیم آن است که اگر دانش آموز A در سوالات دیگری پاسخهای درست و نادرستی شبیه به دانش آموز B داشته باشد، درست بودن یا غلط بودن پاسخ دانش آموز A در سوالات تشخیصی خاص با دانش آموز B همخوانی دارد.

در ادامه بخشهای زیر را انجام دهید.

الف/a) تابع ()knn_impute_by_user را تکمیل نمایید. این تابع از یک فیلتر پالایش گروهی^۵ برای پیش بینی درستی پاسخ برای یک دانش آموز بر اساس پاسخهای دیگر دانش آموزان، استفاده می کند^۶. برای پیاده سازی می توانید از تابع ⁷ KNNImputer استفاده نمایید. ورودی های تابع به همراه توضیحات هر کدام در docstring تابع آورده شده است.

ب/b) تابع (b/ب اجرا نموده و تابع (knn_impute_by_user() را به ازای $k \in \{1,6,11,16,21,26\}$ اجرا نموده و دقت $k \in \{1,6,11,16,21,26\}$ اجرا نموده و دقت خروجی بر روی دادههای validation را برحسب مقدار k گزارش و پلات نمایید.

بهترین مقدار k^* که بیشترین دقت را بر روی دادههای validation دارد را انتخاب کرده و به همراه دقت آن گزارش نمایید.

ت/d) این بار تابع ()knn_impute_by_item را پیادهسازی نمایید. این تابع به جای اعمال فیلتر پالایش گروهی بر اساس دانش آموزان، یک فیلتر پالایش گروهی را بر اساس سوالات استفاده می کند. در واقع بر اساس یک سوال، الگوریتم kNN نزدیک ترین سوالی که مشابه با سوال موردنظر پاسخ داده شده است را پیدا کرده و درستی پاسخ به آن سوال را بر اساس درستی پاسخ به نزدیک ترین سوال همسایه آن پیش بینی می کند. ^۸ همانند توضیحات داده شده در ابتدای روش، فرضیه اصلیای که در اینجا وجود دارد را بیان نموده و مراحل (ب) و (پ) را تکرار نمایید.

ث/e) نتایج بدست آمده از دو مدل پیادهسازی شده بر روی دادههای validation را با یکدیگر مقایسه نمایید. کدام مدل بهتر عمل میکند؟

ج/f) حداقل دو مورد از محدودیتهای بالقوهای که روش kNN برای انجام این تسک دارد را بیان نمایید.

روش (۲۰) (IRT) Item Response Theory روش

فایل پایتون مربوطه: codes/item_response.py

⁵ Collaborative filtering - Collaborative filtering - Wikipedia

⁶ User-based collaborative filtering

⁷ sklearn.impute.KNNImputer — scikit-learn 1.2.2 documentation

⁸ Question-based collaborative filtering

روش IRT به هر دانش آموز یک درجه توانایی 0 و به هر سوال یک درجه سختی 1 برای فرمول بندی یک توزیع احتمال نسبت می دهد. در مدل IRT تک متغیره، β_{i} نمایانگر درجه سختی سوال β_{i} نمایانگر درجه توانایی دانش آموز β_{i} نمایانگر درجه سختی سوال β_{i} نمایانگر درجه توانایی دانش آموز β_{i} نمایانگر درجه شده باشد، به صورت زیر فرمول بندی می شود:

$$p(c_{ij} = 1 | \theta_i, \beta_j) = \frac{\exp(\theta_i - \beta_j)}{1 + \exp(\theta_i - \beta_j)}$$

الف/a) رابطه $m{c}$ اینجا $m{c}$ امان ماتریس ($\log p(m{c}|m{\theta}, m{\beta})$) اینجا $(\log p(m{c}|m{\theta}, m{\beta}))$ اینجا $(\alpha + \alpha)$ مان ماتریس ($\alpha + \alpha$) اینجا $(\alpha + \alpha)$ اینجا $(\alpha$

 $oldsymbol{\theta}$ و $oldsymbol{\theta}$ توابعی که در فایل پایتون مربوطه قرار دارند را کامل نمایید تا با استفاده از روش گرادیان کاهشی (b/ب روی متغیرهای $oldsymbol{\theta}$ و $oldsymbol{\theta}$ منجر به ماکزیمم شدن log-likelihood شوند. هایپرپارامترهایی که استفاده کردید را گزارش نموده و با استفاده از هایپرپارامترهای انتخابی، نمودارهای آموزش شامل آموزش و ارزیابی log-likelihood بر حسب تکرارها (ارسم نمایید.

 $\psi(c)$ با استفاده از کدهای پیادهسازی شده، مقدار بهترین دقت و log-likelihood را بر روی دادههای validation گزارش نمایید.

 σ و θ و θ و θ پنج نمودار را به دلخواه انتخاب نمایید (j_1,j_2,j_3,j_4,j_5) . با استفاده از مقادیر آموزش دیده شده متغیرهای θ و θ بنج نمودار را در یک پلات رسم کنید به گونهای که هر نمودار نشاندهنده احتمال درست بودن پاسخ $p(c_{ij})$ بر حسب تابعی از θ برای آن سوال مشخص میباشد. در مورد شکل نمودارها توضیح داده و به صورت مختصر آنها را تحلیل نمایید.

روش Matrix Factorization (وشر

فایل پایتون مربوطه: part_a/matrix_factorization.py

جvd_reconstruct() در این تمرین میخواهیم روش matrix factorization را پیاده سازی می کنیم. با استفاده از تابع k (تعداد ویژگیها) ماتریس تنک موردنظر را با استفاده از روش تجزیه مقادیر منفردk تجزیه کنید. اینکار را حداقل با ۵ مقدار مختلف k (تعداد ویژگیها) انجام دهید و بهترین مقدار k را با استفاده از دادگان اعتبارسنجی انتخاب کنید. دقت نهایی روی دادگان اعتبارسنجی را گزارش نمایید.

(b/v) یک از محدودیت SVD را در این تمرین بیان کنید. (مقادیر خالی ماتریس تنک را چگونه پر می کنید؟)

 ψ را به صورت وابع (c/پیادهسازی می update_u_z() و alternating least square (ALS) روش را به صورت روز و می عند. این روش را به صورت روش می عند. این روش را کامل کنید. تابع هدف در روش ALS به صورت زیر می باشد:

$$\min_{\mathbf{U}, \mathbf{Z}} \frac{1}{2} \sum_{(n, m) \in O} \left(C_{nm} - \mathbf{u}_n^{\top} \mathbf{z}_m \right)^2$$

⁹ Ability value

¹⁰ Difficulty value

¹¹ Gradient descent

¹² Iterations

¹³ Singular Value decomposition

که در آن $oldsymbol{C}$ ماتریس تنک و $oldsymbol{O}$ مجموعهای از اندیس المانهای ماتریس $oldsymbol{C}$ است.

ت/d) با استفاده از ALS ماتریسهای \mathbf{U} و \mathbf{Z} را آموزش دهید. نرخ آموزش 16 و تعداد تکرار 6 را تنظیم کرده و هایپرپارامترهای انتخابی را گزارش نمایید. حداقل 6 مقدار مختلف را برای 6 امتحان کرده و بهترین مقدار 6 که کمترین خطا روی دادههای اعتبارسنجی دارد را انتخاب و به همراه ماتریسهای 6 و ماتریس نهایی بازتولید شده گزارش کنید.

(e/c) با مقدار k انتخاب شده نمودار مجموع مربعات خطای در آموزش و اعتبارسنجی را برحسب تعداد تکرار (iteration) رسم کنید. همچنین دقت نهایی بر روی دادگان اعتبارسنجی را گزارش نمایید.

ج/f) برای ALS مدل را مانند مسائل رگرسیون آموزش دادیم و تابع هزینه مجموع مربعات خطا بود. اگر بخواهیم از این مدل در یک مساله ی طبقه بندی باینری استفاده کنیم, چه اصلاحی باید روی تابع هزینه صورت بگیرد؟ اصلاحاتی را که روی تابع هزینه اعمال می کنید توضیح دهید.

روش Ensemble (۲۰ امتیاز)

فایل پایتون مربوطه: part_a/ensemble.py

در این تمرین, bagging ensemble را پیادهسازی خواهیم کرد که باعث بهبود پایداری و دقت مدلهای پایه خواهد شد. سه مدل پایه را انتخاب کنید و با بوت استراپینگ^{۶۱} دادگان آموزش, مدلها را آموزش دهید. این مدلها میتوانند یکسان و یا متفاوت باشند. پیادهسازی خود را در فایل پایتون مربوطه انجام دهید. ماتریس باز تولید شده نهایی را به کمک خروجی هر سه مدل بدست بیاورید. برای اینکار میتوانید از میانگینگیری، vo دقت نهایی روی دادگان اعتبارسنجی را گزارش کنید. پیادهسازی که انجام دادهاید را در گزارش توضیح دهید. آیا با این کار به نتایج بهتری دست یافتهاید؟ نتایج را تحلیل نمایید.

فاز دوم (۳۰ امتیاز)

در قسمت دوم میخواهیم یکی از الگوریتمهایی که در فاز اول پیادهسازی کردهایم را بهبود دهیم تا پیشبینی بهتری از جواب دانش آموز به سوالات تشخیصی داشته باشیم. نتایج بدست آمده از مدلهای پیادهسازی شده در فاز اول را در نظر بگیرید. عواملی که باعث محدودیت عملکرد آنها شده است را شرح دهید (به عنوان مثال سختی بهینه سازی؟ بیش برازش ۱۲۰٪ کم برازش ۱۲۰٪) و یک روش برای اصلاح آن پیشنهاد دهید. عملکرد الگوریتم اصلاح شده خود را آزمایش کنید.

این قسمت براساس عملکرد شما در تحلیل نتایج نمرهدهی می شود. در صورت نیاز می توانید از دادگان reta.csv و student_meta.csv برای بهبود دقت مدل استفاده کنید. همچنین در صورت نیاز می توانید از کدها و ایدهای موجود در منابع دیگر استفاده نمایید. توجه داشته باشید که لازم است به هر منبعی که استفاده می کنید، در گزارش خود ارجاع دهید.

¹⁴ Learning Rate

¹⁵ Iteration

¹⁶ Bootstrapping

¹⁷ Overfitting

¹⁸ Underfitting

امتیازی: دقتهای بدست آمده در این فاز به صورت رقابتی بین دانشجویان مقایسه خواهد شد و به بالاترین دقت نمره کامل و به سایر دقتها به نسبت جایگاه، درصد کمتری از نمره کامل داده خواهد شد.

طول گزارش شما در قسمت دوم نهایت پنج صفحه باید باشد. دستورعمل قسمت دوم به شرح زیر است:

- 1- توضیحات: روش خود برای توسعه و بهبود الگوریتم انتخابی را به دقت توضیح دهید. همچنین درصورت امکان معادلات و بلوک دیاگرام الگوریتم را در گزارش بیاورید. الگوریتم پیشنهادی شما قرار است عملکرد کدام بخش را بهبود دهد؟ توضیح دهید. به عنوان مثال, این الگوریتم عملکرد بهینه سازی را بهبود می دهد و یا از بیش برازش جلوگیری می کند و یا؟
 - ۲- شکلها و نمودارها: تمامی نمودارها و شکلهایی که به درک بیشتر گزارش شما کمک می کند را در گزارش خود بیاورید.
 - ۳- مقایسه شامل:
- a. مقایسه دقتهای بهدست آمده توسط مدل شما با دقتهای مدلهای پایه در فاز اول. از جدول و نمودارهای مناسب برای مقایسه استفاده نمایید.
- b. آزمایشی را طراحی نمایید که نشان دهد فرضیه شما در توضیح اینکه چرا مدل توسعه داده شده، فلان بخش را بهبود می دهد، درست می باشد.
 - ۴- محدودیتهای مدل پیشنهادی:
- a. برخی از شرایط خاص و حالاتی را شرح دهید که انتظار دارید رویکرد شما در آنها عملکرد خوبی ندارد یا همه مدلها بسا شکست مواجه می شوند.
 - b. سعی کنید حدس بزنید یا توضیح دهید چرا این محدودیتها به این صورت هستند.
 - c. چند نمونه از راههایی برای رفع این محدودیتها و توسعه مدل ارائه کنید.